

KM-sak 9/07

Ordning for valg av biskop / Revisjon av ordning for bispenominasjon

Kirkemøtekomiteens merknader

Generelle merknader

Komiteen mener saksorienteringen gir et godt grunnlag for det videre arbeidet med å utforme en ordning for valg av biskop. Til grunn for forslaget ligger omfattende og grundige evalueringer av den prøveordning som Kultur- og kirkedepartementet fastsatte 1. juli 2004 etter forslag fra Kirkemøtet (KM 10/03) og som ble benyttet ved tre bispeutnevnelser. Videre er forslaget utarbeidet på bakgrunn av innspill og momenter som er lagt frem i forbindelse med innstillingen og høringen til Kirke/stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) og til Stat – kirke-utvalget (Gjønnes-utvalget).

På denne bakgrunn ble et forslag til en bispevalgordning og en revidert nominasjonsordning utarbeidet og sendt ut på bred høring. Høringsuttalelsene er forholdsvis entydige i sine anbefalinger. Forslaget om innføring av en ordning med bispevalg har fått bred oppslutning, men høringsinstansene har en del merknader til de nærmere konkretiseringene av ordningen. De som går inn for bispevalg, deler seg i to nesten like store grupper i spørsmålet om en skal fremme revidert nominasjonsordning som subsidiær løsning eller ikke.

Komiteen har i første rekke drøftet hovedprofilen i de ordninger som er foreslått. Det gjelder spørsmålet om Kirkemøtet primært bør foreslå en ordning med valg av biskop eller en revidert ordning med bispenominasjon.

Komiteen finner ikke å kunne anbefale en revidert ordning for nominasjon. Komiteen viser til den utvikling som har skjedd etter at Stortinget i 1981 uttrykte at en ville gå til yttergrensene for delegasjon innen grunnlovsbestemmelsenes rammer. Kirken har fått delegert en lang rekke oppgaver og fremstår med en stadig større grad av selvstendighet. Komiteen mener at tiden nå er moden for at det bør innføres en ordning med valg av biskop. En enstemmig komité anbefaler en slik løsning. Den valgordning som foreslås mener komiteen kan innføres også innenfor dagens kirkeordning.

Komiteen har videre gått nærmere inn på enkelte delområder som komiteen har funnet det vesentlig at Kirkemøtet sier noe om i denne fasen. Dette gjelder bl.a. nominasjonsordningen, sammensetningen av stemmeberettigede grupper, innføring av vekting av stemmer og viktige elementer i forbindelse med selve sluttfasen ved valget av biskop.

Overordnede prinsipper og viktige anliggender i en bispevalgordning

Komiteen vil særlig understreke følgende anliggender som må tillegges stor vekt i den videre prosessen:

Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å utnevne sine ledere og dermed også sine biskoper, jf. slutterklæring fra januar 1989 OSCEs Wien-møte, art. 16 nr 4 og UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief art 6 (g) vedrørende et trossamfunns rett til å velge egne ledere. Komiteen mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg/utnevning av sine biskoper. Retten til å utnevne biskoper må overføres til et organ som har sin basis i kirkelige valg. Komiteen viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper. Kirkemøtet i sak KM 16/2000 uttalte i vedtak pkt. 1:

”Kirkemøtet mener utnevning av biskop prinsipielt hører inn under de oppgaver som tilligger organer som har sin basis i kirkelige valg. Utnevning av biskoper og proster bør derfor overføres til organ som har basis i kirkelige valg.” (jf. også KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Komiteen mener at en bispevalgordning vil kunne ivareta følgende viktige hensyn:

- Den vil ivareta hensynet til bispedømmets ønsker, og samtidig ta helhetskirkelige hensyn.
- Den vil sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- Den vil gi mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- Den vil sikre kvalifisert vurdering av kandidatens egnethet.
- Den vil styrke innflytelsen for de demokratisk valgte organene ved tilsetting av biskop.
- Den vil skape større åpenhet og klarhet i prosessen med å utvelge biskoper.
- Den vil gi en tydeligere fastlegging av hvordan det kirkelige votum beregnes ved et bispevalg og vil skape trygghet for at det berørte bispedømmet og menighetene blir hørt ved utnevning av biskop.

Den modell som er foreslått for bispevalgordning mener komiteen på en god måte ivaretar disse hensyn.

Komiteen finner at en slik bispevalgordning vil være bedre i samsvar med tilsvarende ordninger i våre lutherske nabokirker. Komiteen mener det er god grunn for å lytte til og å nyttiggjøre seg disse erfaringene.

Hovedelementer i valgordningen

Komiteen har vurdert de hovedelementer som Kirkerådet har anbefalt Kirkemøtet å fatte vedtak om, og mener at det er fokusert på de sentrale delområdene i en valgordning.

Komiteen kan i hovedsak slutte seg til de forslag som er fremmet, men har enkelte merknader som komiteen mener bør vurderes nærmere når regelverket skal utformes. Komiteen har funnet det naturlig at disse mer detaljerte forslagene til ordningen tas inn i merknadene.

1. Komiteen mener at ordningen med bispedømmeråd som nominasjonsorgan bør videreføres. Komiteen anbefaler ikke at nominasjonsorganet utvides for å ivareta sentralkirkelige hensyn da man anser at dette blir ivaretatt gjennom ordningen med å kunne fremme alternative kandidater, jf. punkt 5.

2. Det må i god tid kunngjøres når nominasjon skal foretas. Alle menigheter /stemmeberettigede ved bispevalg varsles formelt om at en kan sende inn forslag på kandidater, men at bispedømmerrådet står fritt i forhold til disse forslagene.
3. Nominasjonsorganet nominerer 5-7 kandidater. Avstemningen kan skje ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på 3 kandidater og at de 3-5 som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass.
4. Det skal nomineres kandidater av begge kjønn.
5. Etter nominasjonen bør det gis en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerrådets nominasjon. Komiteen foreslår at minst 30 stemmeberettigede fra minimum 3 forskjellige prostier kan gå sammen om å stille kandidater (områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti). Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater.
Nominasjonsorganet kontrollerer at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.
6. Etter komiteens mening er det viktig at kandidatene presenteres slik at de stemmeberettigede får best mulig kjennskap til dem.
7. I den følgende avstemning bør det bare være tillatt å stemme på de kandidater som er fremkommet gjennom nominasjon i nominasjonsorganet, eller ved supplerende nominasjon.
8. Det bør vurderes å flytte administrasjonen av valget fra Kultur- og kirke departementet til Kirkerådet ved innføring av bispevalgordning.
9. Komiteen anbefaler at følgende grupper gis stemmerett:
Menighetsråd, prester i offentlig kirkelig stilling og vigslede kateketer, diakoner og kantorer og ev. også valgt ungdomsråd i det aktuelle bispedømmet, Kirkemøtets medlemmer pluss prestenes varamedlemmer, de tre teologiske fakulteters og Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, Samisk kirkeråd ved bispevalg i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo.
Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo.
Komiteen støtter forslaget om at proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke gis stemmerett da det er naturlig at stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være kongens rådgivere i kirkesaker.
10. Komiteen anbefaler følgende fordeling av stemmetyngde mellom de ulike grupper stemmeberettigede:
Stemmer fra det aktuelle bispedømmet teller 2/3 (66,7 %), andre stemmegrupper utenfor bispedømmet teller 1/3 (33,3 %). Stemmer fra menighetsråd/leke stemmeberettigede teller 1/2 (50 %), stemmer fra prester og vigslede kirkelige tilsatte teller 1/2 (50 %).

Dette vil gi følgende innflytelse for de ulike stemmegruppene:

<i>Innflytelse for</i>	<i>Leke medlemmer</i>	<i>Den ordinerte tjeneste</i>
<i>"Lokale" instanser</i>	1/3 Menighetsråd	1/3 Prester, vigslede
<i>"Sentrale" instanser</i>	1/6 Kirkemøtets leke medlemmer	1/6 Biskopene og presterepr. i Kirkemøtet

11. Komiteen anbefaler at de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg. Medlemmer av samme menighetsråd teller til sammen som 1/1 stemme. Tilsvarende gjelder for ev. ungdomsråd. Øvrige stemmeberettigede avgir individuell stemme.
12. Komiteen anbefaler at menighetsrådsstemmene vektet i forhold til soknets medlemstall etter en nærmere fastsatt modell.
13. Komiteen foreslår at de stemmeberettigede kun stemmer på 1 kandidat.
14. En kandidat som oppnår samlet stemmeandel (etter vekting) over 50 % vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel (etter vekting) videre til 2. valgomgang.

Når resultatet av valget foreligger, vil det innenfor dagens kirkeordning være kirkelig statsråd som utnevner valgets vinner til biskop. Ved en eventuell ny kirkeordning vil dette bli ivarettatt av kirkelige organer.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

- A. Kirkemøtet vil understreke at tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å velge alle sine ledere. Retten til å velge/utnevne biskoper må overføres til organ som har sin basis i kirkelige valg. Kirkemøtet mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg av sine biskoper. Kirkemøtet viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper (KM 16/2000, KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Kirkemøtet anser en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke.

Kirkemøtet mener at en slik ordning vil styrke det kirkelige demokrati og bidra til å øke valgdeltakelsen ved kirkelige valg. Videre vil en slik ordning skape større åpenhet i valgprosessen.

Kirkemøtet finner dessuten at en bispevalgordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utnevning av biskoper i våre lutherske nabokirker.

B. Kirkemøtet ber Kultur- og kirkedepartementet utforme regler for valg av biskop der følgende hensyn blir ivaretatt:

- En bispevalgordning må utformes slik at den ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelige hensyn.
- Ordningen må sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- Det må gis mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- Ordningen må sikre bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.

C. Kirkemøtet anser at det forslaget som foreligger fra Kirkerådet på bakgrunn av høringsrunden, med de merknader som komiteen har gitt, er et godt utgangspunkt ved utformingen av et regelverk.

Kirkemøtet forutsetter at departementets arbeid med utarbeidelsen av ny ordning for nominasjon og valg av biskoper, vil skje i et nært samarbeid med kirkens organer.

D. Kirkemøtet forutsetter at ved en eventuell nyordning av forholdet mellom stat og kirke, vil ordning for valg av biskop bli fastsatt i kirkeordningen, jf. KM 8/07.

Enstemmig vedtatt